

Висновок

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
**Васянович Євгенії «Асоціативні поля концептів ВІЙНА і МИР у лінгвокультурній
свідомості студентів-гуманітаріїв»,**

яка подається на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 — Гуманітарні науки
за спеціальністю 035 — Філологія

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи.

Здобувачка ступеня доктора філософії Васянович Євгенія Андріївна своєчасно та в повному обсязі виконала індивідуальний план освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії за спеціальністю 035 – Філологія. Освітню складову програми обсягом 40 кредитів ЄКТС виконано повністю. Здобувачка успішно склала всі заліки та іспити з дисциплін, передбачених освітньо-науковою програмою.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Вибір теми дисертаційного дослідження зумовлений антропоцентричним спрямуванням сучасної лінгвістики та зростаючим інтересом до проблеми взаємозв'язку мови, свідомості й культури. Концепти ВІЙНА і МИР є базовими й універсальними ціннісними утвореннями лінгвокультурної свідомості, оскільки репрезентують фундаментальні орієнтири мовної особистості та відіграють істотну роль у формуванні мовної та концептуальної картин світу. Актуальність дослідження посилюється сучасними соціокультурними умовами, зокрема збройною агресією російської федерації проти України, яка спричинила глибокі зрушення у суспільній і лінгвокультурній свідомості та актуалізувала процеси переосмислення ціннісних понять миру і війни. Водночас цей досвід, додаючи нові культурні й особистісні сенси, не призвів до істотної зміни їх базового універсального змісту. Емпіричний матеріал дисертації зібрано у 2020–2021 роках, тобто до початку повномасштабного вторгнення, що дає змогу зафіксувати стан лінгвокультурної свідомості українського суспільства на етапі вже тривалої, але ще не тотальної війни, і розглядати отримані дані як репрезентативний ціннісно-смісловий зріз відповідного періоду.

Вибір теми зумовлений також наявністю наукової лакуни. Попри значну кількість досліджень, присвячених концептам ВІЙНА і МИР, їх асоціативна репрезентація в українській лінгвокультурній свідомості, зокрема в середовищі студентської молоді, досі не отримала системного опису. Застосування асоціативного експерименту як емпіричної бази дослідження дає змогу виявити актуальні смисли, оцінні компоненти та структурні особливості асоціативних полів зазначених концептів, а також простежити вплив соціокультурних чинників на їх мовну реалізацію. Отримані результати мають значення для розвитку лінгвокультурологічних і когнітивно-семантичних студій та створюють підґрунтя

для подальших порівняльних досліджень.

Метою дисертації є виявлення семантичного наповнення та ціннісних характеристик концептів ВІЙНА і МИР в українській лінгвокультурній свідомості шляхом аналізу й інтерпретації їхніх асоціативних полів з урахуванням соціокультурних чинників.

Для досягнення поставленої мети в роботі розв'язано такі **завдання**:

– обґрунтовано методологічні засади дослідження асоціативної структури концептів та визначено інструментарій асоціативного експерименту;

– проведено асоціативний експеримент серед студентів-гуманітаріїв і сформовано поля асоціативних реакцій;

– розроблено класифікаційну схему асоціативних полів концептів ВІЙНА і МИР та здійснено їх кількісно-якісний аналіз;

– виокремлено ядерні й периферійні зони асоціативних полів, встановлено типи асоціативних зв'язків і характер конотації реакцій;

– інтерпретовано отримані результати з погляду відображення в них актуальних соціокультурних реалій та ціннісних орієнтацій мовної спільноти;

– узагальнено результати дослідження й сформульовано висновки щодо специфіки мовної репрезентації концептів МИР і ВІЙНА в українській лінгвокультурній свідомості.

Об'єктом дисертаційної роботи є мовна свідомість сучасного українського студентства.

Предметом дослідження є асоціативно-семантичні поля концептів ВІЙНА і МИР, їх внутрішня структура, семантичні групи, конотативні та ціннісні характеристики, репрезентовані в лінгвокультурній свідомості носіїв української мови.

3. Методи дослідження. У дисертації застосовано комплекс теоретичних та емпіричних методів. Емпіричну базу дослідження становить асоціативний експеримент, результати якого використано для реконструкції асоціативно-семантичних полів концептів ВІЙНА і МИР. Аналіз матеріалу здійснено з позицій лінгвокультурологічного підходу з урахуванням когнітивно-семантичних засад, що передбачало виокремлення семантичних груп асоціативних реакцій, встановлення їх конотативного забарвлення та виявлення ціннісних смислів, актуалізованих у мовній свідомості респондентів. Такий підхід дав змогу простежити, у який спосіб лінгвокультурні чинники оприявлюються в структурі асоціативних полів і формують специфіку концептуалізації миру і війни. Для узагальнення та систематизації результатів використано методи аналізу й синтезу, а також кількісні методи опрацювання асоціативних даних.

4. Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна. Дисертаційна робота виконана автором одноосібно, без співавторів, усі сформульовані в ній положення та висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Для аргументації

окремих положень використані праці інших науковців, на які зроблено посилання.

Наукова новизна одержаних результатів розкривається у таких положеннях:

Уперше в дисертаційній роботі:

1. Здійснено системний опис і розгорнутий аналіз асоціативних полів концептів ВІЙНА і МИР в лінгвокультурній свідомості українського студентства, що передбачає фіксацію структури асоціативних полів (ядерної, приядерної, напівпериферійної та периферійної зон) і подальший аналіз змістового наповнення кожної з них.

2. Уперше концепти ВІЙНА і МИР досліджено як ядро розгалуженої концептуальної опозиції, змодельованої на основі значної кількості слів-стимулів, що дало змогу простежити семантичні розширення базових концептів і виявити внутрішні зв'язки між пов'язаними асоціативними полями.

3. Уперше на матеріалі масштабного асоціативного експерименту здійснено цілісний опис асоціативних полів великої кількості взаємопов'язаних стимулів, що дозволило перейти від аналізу окремих слів до реконструкції єдиного концептуального простору, пов'язаного з опозицією МИР – ВІЙНА.

4. Уперше асоціативну репрезентацію концептів ВІЙНА і МИР зафіксовано в мовній свідомості української молоді в умовах тривалої гібридної війни російської федерації проти України (експеримент 2021 року), що дало змогу описати стан мовної свідомості до повномасштабного вторгнення та виявити співвідношення стабільних і варіативних компонентів концептуалізації.

Поглиблено розуміння:

1. Специфіки структури асоціативних полів концептів ВІЙНА і МИР, зокрема співвідношення стабільних (ядерних) і варіативних (периферійних) компонентів, що формуються під впливом індивідуального та соціокультурного досвіду мовців.

2. Ролі семантичних груп як аналітичного інструмента для виявлення закономірностей смислової організації асоціативних полів і систематизації різнорідного асоціативного матеріалу.

3. Методики проведення ланцюгового асоціативного експерименту в умовах карантинних обмежень, що дозволило уточнити процедури дистанційного збору асоціативних даних і мінімізувати вплив зовнішніх чинників на результати дослідження.

Отримали подальший розвиток:

1. Асоціативні дослідження концептів у напрямі поєднання структурного опису асоціативних полів із детальним семантичним аналізом асоціативних реакцій.

2. Підходи до вивчення мовної свідомості через аналіз широкого комплексу взаємопов'язаних асоціативних полів, а не окремих ізольованих слів-стимулів.

3. Використання асоціативного експерименту як інструмента дослідження динаміки концептуалізації базових аксіологічних концептів у конкретних соціокультурних умовах.

4. Уявлення про вплив білінгвізму на асоціативну репрезентацію концептів ВІЙНА і МИР в лінгвокультурній свідомості студентської молоді.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації Васянович Євгенії Андріївни забезпечуються коректним і послідовним застосуванням сучасної методології лінгвістичних досліджень, використанням методів психолінгвістичного аналізу, структурного опису асоціативних полів, кількісної та семантичної інтерпретації емпіричного матеріалу. Дослідження ґрунтується на матеріалі масштабного асоціативного експерименту, що забезпечує репрезентативність і надійність отриманих результатів. Структура дисертації є логічною та відповідає поставленій меті й завданням. Отримані результати та сформульовані висновки є самостійними й науково обґрунтованими. Основні теоретичні положення та результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри української мови філологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, апробовані в доповідях на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях та опубліковані у фахових виданнях України й іноземному науковому журналі.

6. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення результатів дисертації полягає в тому, що вони поглиблюють уявлення про структуру та зміст асоціативних полів базових аксіологічних концептів ВІЙНА і МИР у мовній свідомості студентської молоді, уточнюють можливості асоціативного експерименту як інструмента дослідження концептуалізації соціально значущих понять, а також розвивають підходи до аналізу взаємодії мовної свідомості й соціокультурного досвіду мовців. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання у навчальному процесі під час викладання курсів із психолінгвістики, когнітивної лінгвістики, семантики та лінгвокультурології. Матеріали дослідження можуть бути залучені до міждисциплінарних студій, пов'язаних із вивченням мовної свідомості та ціннісних орієнтацій молоді, а також використані у сфері перекладу й лексикографічній практиці.

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором.

Основні теоретичні положення та висновки роботи висвітлено в 13 публікаціях автора: одна стаття у зарубіжному періодичному виданні й сім у фахових виданнях України; п'ять тез доповідей на міжнародних наукових конференціях.

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. **Васянович, Є., & Дубовик, Н.** (2025). Семантика полів солдат, захисник, зброя (на матеріалі асоціативного експерименту зі студентами-гуманітаріями). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, (73), 9–13.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2025.73.2>
URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v73/4.pdf>
2. **Васянович, Є.** (2024). Асоціативні поля ворог, друг, ворожнеча, дружба (семантичний вимір). *Актуальні питання гуманітарних наук*, (75), 177–181.
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-1-27>
URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/75_2024/part_1/75-1_2024.pdf#page=177
3. **Васянович, Є.** (2023). Асоціативне поле нація як фрагмент мовної свідомості студентства. *Актуальні питання гуманітарних наук*, (6), 155–158.
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-23>
URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/63_2023/part_1/63-1_2023.pdf#page=155
4. **Васянович, Є., & Дубовик, Н.** (2021). Асоціативний експеримент у період пандемії. *Актуальні питання гуманітарних наук*, (44), 121–127.
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-1-19>
URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/44_2021/part_1/19.pdf
5. **Васянович, Є., & Дубовик, Н.** (2021). Асоціативні зв'язки стимулів МИР і ВІЙНА: семантичне наповнення (на матеріалі ланцюжкового асоціативного експерименту зі студентами-гуманітаріями). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*, (88), 74–78.
DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-1864-2021-88-11>
URL: <https://scholar.archive.org/work/76vjnp275vdvzieqm4oenqu25u/access/wayback/https://periodicals.karazin.ua/philology/article/download/17197/15824>
6. **Васянович, Є.** (2020). Психолінгвістичний аналіз асоціативного поля війна як фрагменту мовної картини світу українських студентів-гуманітаріїв. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 31(70), 13–17. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-1/03>
URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/part_1/1-1_2020.pdf#page=21

Наукові праці в іноземних виданнях:

1. **Vasianovych, Y.** (2020). Peace and war associations of Ukrainian humanities students. *Scientific Journal of Polonia University*, 38(1–2), 110–116.
DOI: <https://doi.org/10.23856/3855>
URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13248/1/PNAP_%E2%84%961-2_2020.pdf#page=112

Наукові праці, які додатково відображають основні наукові результати дисертації:

1. **Васянович Є.** Структурно-семантичне наповнення концепту «війна» у лінгвістичних дослідженнях. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2018. №38. С. 5–9.
DOI: <https://doi.org/10.18372/2520-6818.38.13255>
URL: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/go/article/download/13255/18406/0>

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. **Васянович, Є.** (2025). Аксіологічний аналіз лексем «солдат» та «захисник» у контексті лінгвокультурної картини світу. *Collection of Scientific Papers "SCIENTIA"*: матеріали міжнародної наукової конференції (Амстердам, Нідерланди, 27 червня 2025 р.), 96–98.

URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/2720>

2. **Васянович Є.** (2024) Мир і війна. Асоціації студентів-гуманітаріїв // *Грааль науки* : міжнар. наук. журнал. 2024. № 39. С. 471–472.

DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.10.05.2024.070>

URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/2365>

3. **Васянович, Є.** (2023). Стимули *мир і війна*. Мовний розподіл реакцій (на матеріалі асоціативного експерименту). *Scientific practice: modern and classical research methods: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Бостон, США, 26 травня 2023 р.), 233–234.

DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-26.05.2023.066>

URL: <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/view/829>

4. **Васянович, Є., & Дубовик, Н.** (2022). Стимул війна. Асоціативні реакції студентства. *SCIENTIA: збірник наукових праць за матеріалами VIII Міжнародної науково-теоретичної конференції «Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations»*, 128–129.

URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/download/562/563>

5. **Васянович, Є.** (2020). Асоціативне поле *мир* у мовній свідомості студентів-гуманітаріїв. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (Переяслав, 31 березня 2020 р.), 57, 401–403.

URL: <https://drive.google.com/file/d/10TKV7snJcNOYlaj1DRnHGqkqLmpO9P9s/view>

8. Апробація матеріалів дисертації.

Основні положення й висновки дослідження оприлюднено в доповідях на 8 міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференціях, як-от: Філологічні читання, присвячені 80-річчю від дня народження професора кафедри загального та прикладного мовознавства ХНУ імені В. Н. Каразіна Н. І. Сукаленко (м. Харків, 20 березня 2019); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» (Переяслав, 31 березня 2020 р.); Міжнародна наукова конференція, присвячена 185-річчю від дня народження О. О. Потебні (Харків, 20 жовтня 2020 р.); Всеукраїнська наукова конференція «Слово – текст – мова у дослідницьких парадигмах сучасної лінгвістики» (Харків, 21 жовтня 2021 р.); II Міжнародна науково-теоретична конференція «Technologies and Strategies for the Implementation of Scientific Achievements» (18 листопада 2022 року, м. Стокгольм, Королівство Швеція); IV Міжнародна науково-практична конференція «Scientific practice: modern and classical research methods» (Бостон, США, 26 травня 2023 р.); VII Міжнародна науково-практична конференція «Globalization of Scientific Knowledge: International Cooperation and Integration of Sciences» (10 травня 2024 р., NGO European Scientific Platform, Вінниця, Україна); Міжнародна наукова конференція Collection of

Scientific Papers «SCIENTIA» (Амстердам, Нідерланди, 27 червня 2025 р.).

9. Дотримання академічної доброчесності.

На підставі вивчення тексту дисертації Васянович Євгенії Андріївни, її наукових праць та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет системі StrikePlagiarism.com) встановлено, що робота виконана самостійно, текст не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело. У списку використаних джерел також подано всі наукові публікації Васянович Євгенії, матеріали яких використовувалися під час написання дисертації.

10. Оцінка структури, мови та стилю дисертації.

Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступній для сприйняття формі. Дисертацію написано науковим стилем з використанням сучасної лінгвістичної термінології. Структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого авторкою дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації, кількість публікацій відповідають вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44, зі змінами і доповненнями, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 № 341) та Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 року № 759).

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, за якою вона подається до захисту.

За фаховим спрямуванням, науковою новизною та практичним значенням дисертація Васянович Євгенії Андріївни «Асоціативні поля концептів ВІЙНА і МИР у лінгвокультурній свідомості студентів-гуманітаріїв» відповідає спеціальності 035 Філологія. Об'єктивність і достовірність дослідження забезпечуються належною теоретичною базою, доцільним вибором методів і прийомів аналізу, репрезентативністю емпіричного матеріалу, логікою наукового викладу та аргументованістю сформульованих висновків.

12. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту.

Здобувачка Васянович Євгенія представила основні результати своєї дисертації на розширеному засіданні кафедри української мови філологічного факультету Харківського

національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 10 від 13 березня 2026 року) у формі презентації, після завершення якої відбулася наукова дискусія.

Ураховуючи належний рівень виконаного дослідження, актуальність теми, наукову новизну одержаних результатів та їх теоретичне і практичне значення, рішенням розширеного засідання кафедри української мови філологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна ухвалено рекомендувати дисертацію здобувачки Васянович Євгенії Андріївни «Асоціативні поля концептів ВІЙНА і МИР у лінгвокультурній свідомості студентів-гуманітаріїв» до захисту в спеціалізованій вченій раді з метою здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

В.о. завідувача кафедри
української мови
філологічного факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна,
кандидат філологічних наук, доцент

Софія БУТКО